

OLIV TA'LIMDA NEMIS TILINI O'QITISHNING ZAMONAVIY DIDAKTIK TAMOYILLARI

Eshmuradov Urol Xujanovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitishning zamonaviy didaktik tamoyillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, tizimlilik va izchillik, individual yondashuv, madaniyatlararo kommunikatsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, integrativlik va muammoli ta'lim tamoyillarining o'quv jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ushbu tamoyillar talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish hamda tilni kasbiy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, nemis tili, didaktik tamoyillar, kommunikativ yondashuv, madaniyatlararo kommunikatsiya, axborot texnologiyalari, til o'qitish metodikasi, ta'lim innovatsiyalari.

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные дидактические принципы преподавания немецкого языка в системе высшего образования. В исследовании анализируются такие подходы, как коммуникативный метод, деятельностный подход, системность и последовательность обучения, индивидуализация обучения, межкультурная коммуникация, использование информационно-коммуникационных технологий, интегративность и проблемное обучение. Подчеркивается, что применение данных принципов способствует развитию коммуникативной компетенции студентов, формированию самостоятельного мышления и развитию навыков использования языка в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: oliy ta'lim, nemis tili, didaktik tamoyillar, kommunikativ yondashuv, madaniyatlararo kommunikatsiya, axborot texnologiyalari, til o'qitish metodikasi, ta'lim innovatsiyalari.

Annotation. This article analyzes modern didactic principles of teaching the German language in higher education institutions. The study focuses on communicative approaches, activity-based learning, systematic and sequential instruction, individualization of learning, intercultural communication, the use of information and communication technologies, integrative learning, and problem-based teaching. The paper emphasizes that these principles contribute to the development of students' communicative competence, independent thinking, and professional language skills.

Keywords: higher education, German language, didactic principles, communicative approach, intercultural communication, information technologies, language teaching methodology, educational innovations.

Kirish.

Oliy ta'lim tizimi bugungi kunda globallashuv, ilmiy integratsiya va xalqaro akademik hamkorlik sharoitida jadal rivojlanib bormoqda. Bu jarayonda chet tillarini, xususan nemis tilini o'qitish muhim ahamiyat kasb etadi. Nemis tili nafaqat Germaniya, Avstriya va Shveysariya kabi davlatlarda keng qo'llaniladigan til bo'lib, balki ilm-fan, texnologiya, muhandislik, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida ham muhim kommunikativ vosita hisoblanadi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish jarayoni zamonaviy didaktik tamoyillar asosida tashkil etilishi zarur. Zamonaviy didaktik tamoyillar talabalarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish, ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda tilni amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitishda eng muhim didaktik tamoyillardan biri kommunikativlik tamoyilidir. Kommunikativ yondashuvga ko'ra, til o'rganish jarayoni real muloqot vaziyatlariga yaqinlashtirilgan holda tashkil etiladi. Talabalar

nafaqat grammatik qoidalarni o'rganadilar, balki ular orqali fikr almashish, muhokama qilish, savol berish va javob qaytarish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Kommunikativ yondashuvda dars jarayoni interaktiv tarzda olib boriladi, bunda dialoglar, munozaralar, rol o'yinlari va guruhli mashg'ulotlar muhim o'rin tutadi. Masalan, talabalar ishbilarmonlik uchrashuvi, ilmiy konferensiya yoki kundalik muloqot vaziyatlarini modellashtirish orqali tilni real hayotga yaqin sharoitda qo'llashni o'rganadilar. Bu esa ularning nutqiy kompetensiyasini rivojlantiradi va tilni erkin qo'llash imkoniyatini oshiradi.

Zamonaviy didaktik tamoyillar qatorida faoliyatga yo'naltirilganlik tamoyili ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu tamoyilga ko'ra, o'quv jarayonida talabalar passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar. Ular turli amaliy vazifalarni bajarish, muammoli vaziyatlarni hal qilish, loyiha ishlarini amalga oshirish orqali bilimlarini mustahkamlaydilar. Faoliyatga yo'naltirilgan o'qitish usuli talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularni ijodiy yondashuvga o'rgatadi va o'z bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llash imkoniyatini yaratadi. Masalan, talabalar nemis tilida ilmiy taqdimot tayyorlash, loyiha ishlari yozish yoki turli mavzularda munozaralar tashkil etish orqali tilni chuqurroq o'zlashtiradilar.

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitishda tizimlilik va izchillik tamoyili ham muhim o'rin tutadi. Til o'rganish jarayoni ma'lum bir mantiqiy ketma-ketlik asosida tashkil etilishi zarur. Avvalo talabalar fonetika, leksika va grammatikani bosqichma-bosqich o'zlashtiradilar, keyinchalik esa ularni nutq faoliyatida qo'llashni o'rganadilar. Tizimlilik tamoyili o'quv materialining o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi va bilimlarni mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi. Bu jarayonda o'qituvchi dars materiallarini talabalarning bilim darajasi va tayyorgarligiga mos ravishda tanlashi lozim.

Shuningdek, zamonaviy didaktik yondashuvlarda talabalarning individualligini hisobga olish tamoyili ham muhim ahamiyatga ega. Har bir talabaning til o'rganish qobiliyati, qiziqishi va o'zlashtirish darajasi turlicha bo'ladi. Shu sababli o'qituvchi dars jarayonida individual yondashuvdan foydalanishi zarur.

Bunda differensial topshiriqlar, individual mashg'ulotlar va mustaqil ishlar muhim rol o'ynaydi. Masalan, ayrim talabalar uchun murakkab matnlar bilan ishlash topshiriqlari berilsa, boshqalar uchun oddiyroq mashqlar tavsiya etilishi mumkin. Bu esa barcha talabalar uchun samarali o'quv muhitini yaratadi.

Zamonaviy didaktik tamoyillarning yana biri madaniyatlararo kommunikatsiya tamoyilidir. Nemis tilini o'rganish jarayonida talabalar nafaqat tilni, balki nemis xalqi madaniyati, an'analari, ijtimoiy hayoti va mentaliteti bilan ham tanishadilar. Bu esa ularning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantiradi. Til va madaniyat bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lganligi sababli nemis tilini o'qitishda madaniy kontekstni hisobga olish muhimdir. Masalan, dars jarayonida nemis adabiyoti, san'ati, tarixiy voqealari va kundalik hayotga oid materiallardan foydalanish talabalarning qiziqishini oshiradi va tilni yanada chuqurroq o'rganishga yordam beradi.

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish tamoyili ham alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar o'quv jarayonini interaktiv va samarali tashkil etish imkonini beradi. Masalan, onlayn platformalar, multimedia materiallar, videodarslar va virtual ta'lim muhitlari orqali talabalar tilni mustaqil o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Internet resurslari orqali nemis tilidagi gazeta, jurnal va ilmiy maqolalarni o'qish, audio va video materiallarni tinglash ham til o'rganish jarayonini boyitadi. Shu bilan birga, elektron lug'atlar va til o'rgatuvchi dasturlar talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Didaktik tamoyillardan yana biri integrativlik tamoyilidir. Bu tamoyilga ko'ra, til o'rganish jarayoni boshqa fanlar bilan bog'liq holda tashkil etiladi. Masalan, iqtisodiyot, informatika, turizm yoki muhandislik sohasida tahsil olayotgan talabalar uchun nemis tilini o'qitishda shu sohalarga oid terminologiya va matnlardan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu yondashuv talabalarga tilni o'z kasbiy faoliyati bilan bog'lash imkonini beradi va ularning motivatsiyasini oshiradi.

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitishda muammoli ta'lim tamoyili ham samarali hisoblanadi. Muammoli ta'lim jarayonida talabalar oldiga muayyan vazifa yoki muammo qo'yiladi va ular ushbu muammoni mustaqil ravishda hal qilishga harakat qiladilar. Bu jarayon talabalarning analitik fikrlashini rivojlantiradi va ularni mustaqil izlanishga undaydi. Masalan, talabalar nemis tilida ma'lum bir ijtimoiy yoki ilmiy muammoni muhokama qilish orqali o'z fikrlarini asoslashni o'rganadilar.

Bundan tashqari, refleksivlik tamoyili ham zamonaviy didaktikaning muhim elementlaridan biridir. Refleksiya jarayonida talabalar o'z bilimlari va o'quv faoliyatini tahlil qiladilar, o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydilar hamda kelgusida o'z ustida ishlash yo'llarini belgilaydilar. Bu jarayon o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi va talabalarning o'z-o'zini rivojlantirishiga yordam beradi.

Zamonaviy didaktik tamoyillar asosida tashkil etilgan nemis tili darslari talabalarning kommunikativ kompetensiyasini, madaniyatlararo muloqot qobiliyatini va kasbiy faoliyatda tilni qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayonda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quv jarayonini tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Talabalar esa mustaqil izlanish, hamkorlikda ishlash va ijodiy fikrlash orqali tilni chuqurroq o'zlashtiradilar.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'limda nemis tilini o'qitish jarayoni zamonaviy didaktik tamoyillar asosida tashkil etilganda o'quv jarayoni samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Kommunikativlik, faoliyatga yo'naltirilganlik, tizimlilik, individuallikni hisobga olish, madaniyatlararo yondashuv, axborot texnologiyalaridan foydalanish, integrativlik va muammoli ta'lim tamoyillari til o'rganish jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Ushbu tamoyillar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning nafaqat til bilimlarini, balki ularning kasbiy, madaniy va kommunikativ kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Natijada oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish jarayoni zamonaviy talablar darajasida tashkil etilib, talabalarning xalqaro ilmiy va kasbiy maydonda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Xujanovich, E. U. (2025). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA NEMIS TILINING O'QITILISHI. *Modern education and development*, 38(3), 344-349.
2. Xujanovich, E. U. (2025). NEMIS TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHNING AHAMIYATI. *Modern education and development*, 38(3), 350-355.
3. Xujanovich, E. U. (2026). NEMIS TILINI O'RGATISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 62(2), 160-164.
4. Xujanovich, E. U. (2026). TALABALARGA NEMIS TILINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV SAMARADORLIGI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 62(2), 165-170.
5. Jumanazarovna, N. M. (2022). Influence of goethe's sentimentalism on literary characters. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 130-133.
6. Niyazova, M. (2024). ЁШ ВЕРТЕРНИНГ ИЗТИРОБЛАРИ. СЕНТИМЕНТАЛ РОМАНИ КОМПОЗИЦИЯСИДА МАКТУБНИНГ ЎРНИ. *Академические исследования в современной науке*, 3(44), 94-98.
7. Jumanazarovna, N. M. (2025). GYOTE DAVRIDA SENTIMENTALIZMNING SHAKLLANISH OMILLARI. *Modern education and development*, 40(6), 120-124.
8. Jumanazarovna, N. M. (2025). GYOTE IJODIDA MUHABBAT MOTIVINING SENTIMENTAL TALQINI. *Modern education and development*, 40(6), 104-108.
9. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI: IJTIMOY VA IQTISODIY TENGSIZLIK. In *International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health* (pp. 98-104).
10. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANINING POETIK XUSUSIYATLARI. In *International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health* (pp. 105-112).